

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การลงทุนทางตรงของญี่ปุ่นในไทยในระยะแรกมักเป็นการลงทุนที่ญี่ปุ่นลงทุนร้อยละ 100 หรือเป็นการร่วมทุนกับคนไทยโดยที่ญี่ปุ่นเป็นผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่¹ ซึ่งมักเป็นการลงทุนในทุกสาขาการผลิต โดยเฉพาะในสาขาการค้าและอุตสาหกรรมการผลิต โดยการลงทุนในอุตสาหกรรมการผลิตนั้น เป็นการลงทุนในโครงการที่ได้รับการส่งเสริมจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (Board of Investment: BOI) ได้แก่ อุตสาหกรรมเกษตรกรรมและผลิตผลการเกษตร, เหมืองแร่ เซรามิกส์และโลหะขั้นมูลฐาน, อุตสาหกรรมเบา, ผลิตภัณฑ์โลหะ เครื่องจักรและอุปกรณ์ เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์, ผลิตภัณฑ์กระดาษและพลาสติก, บริการและสาธารณูปโภค

ในระยะหลังการลงทุนมีการเปลี่ยนแปลงโดยนิยมลงทุนในอุตสาหกรรมการผลิตมากขึ้น กล่าวได้ว่า การลงทุนทางตรงของญี่ปุ่นได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตั้งแต่ปี 2523 โดยเฉพาะในปี 2529 หลังจากที่มีการประชุม Plaza Agreement ในเดือนกันยายน 2528 ที่โรงแรม Plaza กรุงนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยการประชุมครั้งนี้เป็นการตกลงของประเทศผู้นำทางอุตสาหกรรม 5 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น อังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมนีตะวันตก เพื่อแก้ปัญหาการขาดดุลการค้าและดุลการชำระเงินของสหรัฐอเมริกา จึงทำให้มีการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ (Currencies Realignment) ซึ่งทำให้ค่าเงินเยนถูกปรับค้ำสูงขึ้นอยู่ในระดับ 120-130 เยนต่อหนึ่งเหรียญสหรัฐอเมริกา ค่าเงินเยนที่แข็งค่ามากขึ้นนี้ทำให้สินค้าอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น ได้แก่ รถยนต์ อิเล็กทรอนิกส์ มีราคาสูงขึ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ สถานภาพในการแข่งขันมีน้อยลง เพื่อแก้ไขข้อเสียเปรียบดังกล่าว ญี่ปุ่นจึงได้โยกย้ายฐานการผลิตไปยังต่างประเทศคือ ย้ายไปยังประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (Newly Industrialized Economies: NIBs) ได้แก่ เกาหลี ไต้หวัน ฮองกงและสิงคโปร์ และประเทศในแถบเอเชียอื่น ๆ

¹ Somsak Tambunkertchai, *Attitudes and Experiences in Japanese-Thai Joint-venture Investment* (Bangkok: Thammasat University Press, 1979), pp. 4-5.

รวมถึงไทยมากขึ้นด้วย² การลงทุนของญี่ปุ่นในอุตสาหกรรมการผลิตของไทยในปัจจุบันนั้น ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ โลหะ เครื่องจักรและเครื่องมือขนส่ง จะเห็นได้ว่า ปี 2537 การลงทุนในอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์มีมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 31 และในปี 2538 การลงทุนในอุตสาหกรรมโลหะ เครื่องจักรและเครื่องมือขนส่งมีจำนวนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 32 รองลงมาคือ อุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ร้อยละ 29 จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้รูปแบบการลงทุนทางตรงจากญี่ปุ่นในไทย ณ ปัจจุบันแตกต่างกับอดีตอย่างชัดเจนกล่าวคือ ขนาดของการลงทุนของธุรกิจญี่ปุ่นเป็นธุรกิจขนาดกลางและขนาดใหญ่มากขึ้น การลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยเพื่อให้ไทยเป็นฐานในการผลิต ปัจจุบันเน้นการผลิตเพื่อการส่งออก (Export-oriented Production) ไปยังประเทศที่ตามหรือส่งกลับเข้ามาเข้า (Re-import) ไปขายยังประเทศญี่ปุ่นเอง ซึ่งทำให้ความสำคัญในด้านอัตราการแลกเปลี่ยนเพิ่มขึ้น โดยคำนึงถึงปัจจัยด้านปริมาณแรงงานและระดับค่าจ้างเป็นอันดับแรก³ ต่างจากในอดีตซึ่งเป็นการลงทุนขนาดเล็กและขนาดกลาง เน้นการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า (Import Substitution Production) เช่น สิ่งทอ เคมีภัณฑ์ เครื่องใช้ไฟฟ้า รถยนต์ เป็นต้น

สาเหตุที่ญี่ปุ่นมาลงทุนที่ไทยเนื่องจากศักยภาพและฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงและกำลังขยายตัว ความน่าเชื่อถือทางการเงินของไทยยังอยู่ในระดับสูงกว่าหลายประเทศในภูมิภาคเดียวกัน ซึ่งหมายถึงประชาชนมีอำนาจซื้อมากขึ้น มีประชากรเป็นจำนวนมาก ค่าจ้างแรงงานต่ำ มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ การสื่อสารคมนาคมขนส่ง ในด้านสาธารณูปโภคมีอยู่ในระดับที่น่าพอใจ ท่าเรือที่ตั้งเป็นแหล่งกลางของเอเชียอาคเนย์และอยู่ใกล้กับประเทศญี่ปุ่น ประกอบกับความพยายามของรัฐบาลที่เร่งพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ในด้านการลงทุนทางอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรมด้วยการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนปี 2503 และ ปี 2520 ยิ่งทำให้มีนักลงทุนชาวต่างประเทศเข้ามาลงทุนในประเทศไทยมากขึ้น จะเห็นได้ว่า ประเทศญี่ปุ่นมีการลงทุนในต่างประเทศเป็นจำนวนมาก แม้การลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยมีความสำคัญต่อญี่ปุ่นไม่มากนัก เนื่องจากมีสัดส่วนของการลงทุนที่ต่ำมากเฉลี่ยเพียงร้อยละ 2.54 ในปี 2533

² นรงค์ อุดมปาติกและคณะ, *กลยุทธ์ใหม่ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทยกับญี่ปุ่น* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์, 2535), หน้า 89.

³ จุฬาทิพย์ เอื้ออนิจเมตตา, "การเปรียบเทียบลักษณะและผลกระทบของการลงทุนจากต่างประเทศในประเทศไทยในแต่ละช่วงเวลา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ มัธยมศึกษาวิทยาลัยมหาวิทาลัยธรรมศาสตร์, 2532), หน้า 145.

และปี 2537 คิดเป็นร้อยละ 3.41 ของการลงทุนในต่างประเทศของญี่ปุ่นเท่านั้น⁴ และเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในกลุ่มอาเซียนด้วยกันพบว่า ญี่ปุ่นลงทุนในไทยจำนวนที่น้อยกว่าการลงทุนในอินโดนีเซียและสิงคโปร์ แต่ในแง่ของการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศมาสู่ประเทศไทย จะเห็นว่า ญี่ปุ่นมีความสำคัญในการลงทุนทางตรงต่อประเทศไทยมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง โดยได้เริ่มลงทุนในไทยเรื่อยมาตั้งแต่ปี 2503 จนถึงปัจจุบัน กล่าวคือ ปี 2538 ญี่ปุ่นขอรับการส่งเสริมการลงทุน 317 โครงการ ได้รับการส่งเสริม 284 โครงการ มีมูลค่าการลงทุน 196,613 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 47.85 ของการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศทั้งหมดในไทย โดยจำนวนโครงการของญี่ปุ่นเพิ่มขึ้น 94 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 49 และมูลค่าการลงทุนเพิ่มขึ้น 132,337 ล้านบาท (ตารางที่ 1.1) เป็นที่น่าสังเกตว่า เงินลงทุนมีอัตราการเพิ่มสูงขึ้นถึง 2 เท่า เนื่องจากโครงการที่มีญี่ปุ่นร่วมทุนขนาดกลางและขนาดใหญ่ได้รับอนุมัติมากขึ้น โดยจำนวนการลงทุนของโครงการที่ได้รับอนุมัติให้การส่งเสริมการลงทุนส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 100-499 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 39.4 (ตารางที่ 1.2) โดยเฉพาะในปี 2538 ญี่ปุ่นได้เข้ามาลงทุนในประเทศไทยเป็นอัตราส่วนถึงร้อยละ 27.35 ของการลงทุนที่ได้รับการส่งเสริม และมีโครงการที่ได้รับอนุมัติถึง 317 โครงการ จากโครงการที่ได้รับอนุมัติการส่งเสริมทั้งหมดจำนวน 1,159 โครงการ⁵ นอกจากนี้สถิติการลงทุนจากญี่ปุ่นทั้งในส่วนที่ขออนุมัติและได้รับการส่งเสริมการลงทุนในการผลิต เพื่อส่งออกตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไปของผลิตภัณฑ์ทั้งหมดมีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 49 ของโครงการญี่ปุ่นที่ได้รับอนุมัติ การเติบโตของผลผลิตในประเทศด้านการส่งออกมีมากขึ้น มีการเพิ่มขึ้นในด้านการจ้างงาน และเป็นการพัฒนาพื้นที่ในส่วนภูมิภาคด้วย

ปกติประเทศที่กำลังพัฒนามักเสียเปรียบในเรื่องดุลการค้ากับประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่พยายามดำเนินการค้าระหว่างประเทศให้ดีขึ้น โดยใช้การค้าระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือในการยกฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศ และของประชาชนโดยส่วนรวม และการที่ญี่ปุ่นเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญที่สุดของไทยตลอดมา ทำให้ดุลการค้าของไทยขาดดุลกับญี่ปุ่นมากที่สุดเป็นเวลาดึกค่อกันนานและเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยการส่งออกในอัตรานั้นเป็นการส่งออกสินค้าเกษตรกรรมกล่าวคือ ปี 2531 มีการส่งออกสินค้าเกษตรกรรมร้อยละ 30.28

⁴ Chaiwoot Chaipan, "Foreign Direct Investment in Thailand from Japan and NIEs: A Local Perspective," *International Economic Conflict Discussion Paper No.78*, (Economic Research Center: Nagoya University Press, 1994), p. 17.

⁵ ฝ่ายวิจัยธุรกิจ ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน), "เศรษฐกิจมหภาค," *รายงานเศรษฐกิจ* 29,1 (มกราคม 2539): 13.

ตารางที่ 1.1: การลงทุนจากต่างประเทศในไทย

หน่วย: ล้านบาท

ประเทศ	การขอรับการส่งเสริม				การอนุมัติการส่งเสริม			
	2537		2538		2537		2538	
	จำนวน	เงินลงทุน	จำนวน	เงินลงทุน	จำนวน	เงินลงทุน	จำนวน	เงินลงทุน
การลงทุนทั้งหมด	1,538	591,572	1,407	901,336	1,173	251,218	1,197	580,058
การลงทุนจากต่างประเทศทั้งหมด	689	370,649	709	487,549	507	147,753	615	410,899
ญี่ปุ่น	258	173,419	317	243,183	190	64,276	284	196,613
สหรัฐอเมริกา	72	49,997	60	81,176	56	32,915	59	64,335
อุตสาหกรรมใหม่								
- ไร้พรมแดน	127	37,937	104	91,705	88	11,937	102	45,098
- ออแกนิค	37	6,275	19	5,393	26	5,308	23	6,009
- เกษตรอินทรีย์	23	5,627	21	20,472	13	740	16	42,467
- สิ่งแวดล้อม	66	41,415	57	40,962	54	14,263	51	38,055
จีน	11	24,946	3	1,747	6	2,241	6	723
มาเลเซีย	36	3,024	39	7,408	29	1,719	31	5,445
อินโดนีเซีย	1	262	6	2,558	-	-	3	712
ฟิลิปปินส์	2	152	2	235	3	162	2	220
อินเดีย	11	2,524	17	19,050	11	3,687	14	10,195
แคนาดา	9	3,966	12	8,714	11	5,415	5	555
ออสเตรเลีย	21	2,983	5	6,492	16	2,157	10	16,940
ยุโรป	94	58,305	116	60,699	73	33,998	98	58,612

ที่มา: กองการค้าต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน

หมายเหตุ: ธุรกิจการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศที่มีการร่วมทุนมากกว่าหนึ่งประเทศจึงทำให้มีการนับซ้ำ

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1.2: โครงการที่ได้รับอนุมัติจากสำนักงานส่งเสริมการลงทุนแยกตามขนาดการลงทุน

หน่วย: ล้านบาท

ขนาดการลงทุน	2537				2538			
	จำนวน	ร้อยละ	ลงทุน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	ลงทุน	ร้อยละ
เสนอขอ								
<50	67	25.9	1,635.10	0.9	79	24.9	1,726.60	0.7
50-99	43	16.6	3,084.90	1.8	49	15.5	3,515.10	1.4
100-499	102	39.4	24,759.90	14.3	123	38.8	29,941.20	12.3
500-999	13	5	9,439.20	5.4	26	8.2	19,673.20	8.1
>1,000	34	13.1	134,306.50	77.5	40	12.6	188,327.40	77.4
ทั้งหมด	259	100	173,225.60	100	317	100	243,183.40	100
อนุมัติ								
<50	63	32.8	1,536.10	2.4	59	20.8	1,335.10	0.7
50-99	24	12.5	1,878.10	2.9	55	19.4	3,792.60	1.9
100-499	80	41.7	17,625.50	27	112	39.4	27,746.10	14.1
500-999	12	6.3	8,987.90	13.8	16	5.6	11,511.00	5.9
>1,000	13	6.8	35,295.80	54	42	14.8	152,228.10	77.4
ทั้งหมด	192	100	65,323.40	100	284	100	196,613.00	100

ที่มา: กองการต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน

แบบเสนอขอรับอนุมัติการลงทุน

ของการส่งออกทั้งหมด แต่ในปี 2537 การส่งออกลดเหลือเพียงร้อยละ 16.82 เท่านั้น ส่วนการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมในช่วงระยะเวลาเดียวกันคิดเป็นร้อยละ 64.07 และ 75.27 (ตารางที่ 1.3) จึงทำให้ปี 2537 ไทยขาดดุลการค้า 231,658.8 ล้านบาท โดยขาดดุลการค้ากับญี่ปุ่น 219,044.9 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 94.55 ของการขาดดุลการค้าทั้งหมด โดยมีมูลค่าการส่งออก 194,276.2 ล้านบาท การนำเข้า 413,321.1 ล้านบาท (ตารางที่ 1.4) ในปี 2538 ไทยขาดดุลการค้า 229,480.8 ล้านบาท โดยขาดดุลการค้ากับญี่ปุ่น 274,100 ล้านบาท มีการส่งออก 215,900 ล้านบาท และการนำเข้า 490,000 ล้านบาท เมื่อเทียบกับระยะเวลาเดียวกันของปีก่อนพบว่า มูลค่าการค้ารวมเพิ่มขึ้นร้อยละ 28.1 โดยมีการส่งออกเพิ่มขึ้นร้อยละ 22.0 และการนำเข้าก็เพิ่มขึ้นร้อยละ 31.0 จึงทำให้ไทยขาดดุลการค้ากับประเทศญี่ปุ่นมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่ค้าอื่น ๆ คือ ขาดดุลเพิ่มขึ้นร้อยละ 39.0 เนื่องจากมูลค่าการนำเข้าสูงขึ้นเพราะเป็นผลจากค่าเงินเยนที่แข็งค่าขึ้นมากและมีการสั่งซื้อสินค้าประเภททุน เครื่องจักรเครื่องมือ วัตถุดิบ กึ่งวัตถุดิบและอุปกรณ์บริโภคหลายชนิดเข้ามาใช้ในการผลิตซึ่งอยู่ในสถานะค่อนข้างคงที่ ในปี 2537 มีการนำเข้าสินค้าดังกล่าวคิดเป็นร้อยละ 44.07 31.82 และ 8.41 ตามลำดับ⁶ (ตารางที่ 1.5) อันเป็นนโยบายการเร่งรัดพัฒนาอุตสาหกรรมของรัฐบาลไทยและการลงทุนทางตรงของญี่ปุ่นในไทย ซึ่งถือเป็น การนำเข้าสินค้าพิเศษทั้งภาครัฐและเอกชนในภาวะชั่วคราว นอกเหนือจากความต้องการนำเข้าสินค้าทุนที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากมีการใช้เทคโนโลยีมากขึ้น การแข่งขันทางการค้าที่ทวีความรุนแรงขึ้น และทำให้การนำเข้าสินค้าทุนเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องในปี 2539 ซึ่งญี่ปุ่นมีนโยบายหลักของประเทศในการแก้ปัญหาความไม่สมดุลทางการค้า เหตุผลก็เพื่อให้สามารถที่จะผูกสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยรักษาเป้าหมายการเติบโตทางเศรษฐกิจให้ ขึ้นอยู่กับความต้องการภายในประเทศ ขณะเดียวกันก็พยายามปรับปรุงโครงสร้างทางอุตสาหกรรม ได้แก่ การลดประสิทธิภาพการผลิตของอุตสาหกรรมพื้นฐาน (Basic Material Industries) เพื่อเพิ่มการนำเข้าสินค้าอุตสาหกรรมจากต่างประเทศให้มากขึ้น รวมทั้งส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศด้วย⁷

⁶ วนศ อุปปัทติก, "เศรษฐกิจระหว่างประเทศและการปรับตัวที่แข่งขันกับต่างประเทศของไทย," ใน เอกสารทางวิชาการประกอบการสัมมนาพิเศษทางเศรษฐกิจไทยปี 2539 (กรุงเทพมหานคร: สมาคมเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539), หน้า 33.

⁷ กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, "ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น: มิติทางเศรษฐกิจ," กันยายน 2530.

ตารางที่ 1.8: โครงสร้างสินค้าส่งออกของไทย

หน่วย: ล้านบาท

พ.ศ.	มูลค่าการลงทุน					สัดส่วน				
	รวม	เกษตรกรรม	อุตสาหกรรม	แร่และเชื้อเพลิง	อื่นๆ	รวม	เกษตรกรรม	อุตสาหกรรม	แร่และเชื้อเพลิง	อื่นๆ
2531	403,570	122,216	258,586	6,529	16,239	100	30.28	64.07	1.62	4.02
2532	516,315	145,226	343,380	7,194	20,515	100	28.13	66.51	1.39	3.97
2533	589,813	130,826	429,743	6,817	22,427	100	22.18	72.86	1.16	3.8
2534	725,449	149,571	537,854	6,982	31,042	100	20.62	74.14	0.96	4.28
2535	824,643	167,558	606,713	6,104	44,468	100	20.32	73.58	0.74	5.36
2536	940,863	160,873	707,420	4,909	67,661	100	17.1	75.19	0.52	7.19
2537	1,137,602	191,333	856,231	5,679	84,359	100	16.82	75.27	0.5	7.42
2538	1,406,310	224,759	1,052,876	6,123	122,552	100	15.98	74.87	0.44	8.71
2538	428,597	76,182	316,512	2,083	33,821	100	17.77	73.85	0.49	7.89
(ม.ค.-เม.ย.)										
2539	458,664	75,050	344,385	2,462	36,767	100	16.36	75.08	0.54	8.02
(ม.ค.-เม.ย.)										

ที่มา: ศูนย์สถิติการพาณิชย์ โดยความร่วมมือของกรมศุลกากร

ตารางที่ 1.4: การค้าระหว่างประเทศของไทยกับประเทศคู่ค้าสำคัญ

หน่วย: ล้านบาท

ประเทศคู่ค้า	มูลค่าการลงทุน		อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)		สัดส่วน	
	2537	2538	2537	2538	2537	2538
ไทย-โลก						
มูลค่าการค้า	2,506,826.00	3,169,901.40	18.7	26.4	100	100
สินค้าออก	1,137,601.60	458,663.60	20.9	23.6	100	100
สินค้าเข้า	1,369,260.40	616,361.20	16.9	28.8	100	100
ดุลการค้า	-231,658.80	-157,697.60				
ไทย-ญี่ปุ่น						
มูลค่าการค้า	607,597.30	253,097.50	18.4	27.5	24.2	24.2
สินค้าออก	194,276.20	77,866.80	21.8	21.5	17.1	16.9
สินค้าเข้า	413,321.10	175,203.70	16.9	30.3	30.2	29.8
ดุลการค้า	-219,044.90	-97,363.90				
ไทย-สหรัฐอเมริกา						
มูลค่าการค้า	401,162.90	462,632.70	18.6	15.3	16	14.6
สินค้าออก	239,099.70	250,684.80	18.2	4.8	21	17.8
สินค้าเข้า	162,063.20	211,947.90	19.1	30.8	11.8	12
ดุลการค้า	77,036.50	38,736.90				
ไทย-สหภาพยุโรป						
มูลค่าการค้า	383,778.20	493,612.10	7	28.6	15.3	15.6
สินค้าออก	177,770.40	212,203.40	8.6	19.4	15.6	15.1
สินค้าเข้า	206,007.80	281,408.70	5.7	36.6	15	16
ดุลการค้า	-28,237.40	-69,205.30				
ไทย-อาเซียน						
มูลค่าการค้า	378,439.90	490,863.70	30.2	29.7	15.1	15.5
สินค้าออก	200,569.00	268,191.2	33.5	33.7	17.6	19.1
สินค้าเข้า	177,870.90	222,672.50	26.6	25.2	13	12.6
ดุลการค้า	22,698.10	45,518.70				
ไทย-เอเชีย						
มูลค่าการค้า	1,764,221.60		20.9		70.3	
สินค้าออก	792,739.90		24.5		69.6	
สินค้าเข้า	971,481.60		18.1		70.9	
ดุลการค้า	-178,741.70					

ที่มา: ศูนย์ปฏิบัติการพาณิชย์โคตความร่วมมือของกรมศุลกากร

ตารางที่ 1.8: โครงสร้างเงินค่าก่อสร้างของไทย

หน่วย: ล้านบาท

พ.ศ.	มูลค่าการลงทุน						สัดส่วน (ร้อยละ)					
	รวม	น้ำมันเชื้อเพลิง	ทุน	วัสดุ	อุปโภคบริโภค	อานพาหนะ	รวม	น้ำมันเชื้อเพลิง	ทุน	วัสดุ	อุปโภคบริโภค	อานพาหนะ
2526	236,609	57,468	69,893	68,469	17,721	12,969	100.00	24.29	29.67	28.47	8.55	4.96
2527	245,155	57,680	72,649	73,022	17,747	13,317	100.00	23.53	29.63	29.79	7.24	5.43
2528	251,169	57,105	74,767	79,064	19,079	10,451	100.00	22.74	29.77	31.48	7.60	4.16
2529	241,358	32,671	77,267	88,805	19,182	9,916	100.00	13.54	32.01	36.79	7.95	4.11
2530	334,209	44,687	106,763	125,725	24,526	16,743	100.00	13.37	31.94	37.62	7.34	5.01
2531	513,114	39,605	197,477	189,547	34,723	31,464	100.00	7.72	38.49	36.94	6.77	6.13
2532	662,679	60,633	238,267	249,600	45,042	72,309	100.00	9.15	35.96	37.67	6.80	6.38
2533	852,982	79,556	330,894	304,132	59,874	59,101	100.00	9.33	38.79	35.66	7.02	6.93
2534	959,408	89,310	379,196	351,410	67,177	51,490	100.00	9.31	39.52	36.63	7.00	5.37
2535	1,033,245	85,532	418,036	360,409	82,286	63,250	100.00	8.23	40.46	34.88	7.96	6.12
2536	1,170,946	88,191	493,536	380,480	91,652	88,191	100.00	7.53	42.15	32.50	7.83	7.59
2537	1,369,260	93,136	603,381	435,735	115,144	102,355	100.00	6.80	44.07	31.82	8.41	7.48
2538	1,763,591	119,077	787,782	561,191	142,540	131,343	100.00	6.75	44.67	31.82	8.08	7.45
2538	538,837	39,742	238,214	172,870	42,598	39,739	100.00	7.38	44.21	32.08	7.91	7.37
(ม.ค.-ม.ย.)												
2539	616,361	49,612	272,899	190,482	49,796	42,015	100.00	8.05	44.28	30.90	8.08	6.82
(ม.ค.-ม.ย.)												

ที่มา: ศูนย์สถิติการพาณิชย์ โดยความร่วมมือของกรมอุตสาหกรรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ดังนั้นการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศมีบทบาทอย่างมากต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตสมัยใหม่ของไทยและมีความเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับการค้าต่างประเทศ ทั้งนี้เพราะผลผลิตที่เกิดจากบริษัทต่างประเทศ อาจถูกนำมาใช้แทนการส่งสินค้าสำเร็จรูปเข้ามาจากต่างประเทศ และยังสามารถส่งผลผลิตไปจำหน่ายยังต่างประเทศได้อีก เท่ากับเป็นการลดการเสียเปรียบดุลการค้าในทางตรงกันข้ามการลงทุนจากต่างประเทศอาจทำให้ประเทศผู้รับการลงทุน ต้องส่งสินค้าที่เป็นวัตถุดิบและสินค้าทุนเข้าประเทศเพื่อทำการผลิต ทำให้มูลค่าการนำเข้าสูงขึ้นซึ่งจะส่งผลกระทบต่อดุลการค้าของประเทศที่รับการลงทุนเช่นเดียวกัน จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะศึกษาการลงทุนทางตรงของญี่ปุ่นที่มาลงทุนในไทยว่า จะส่งผลกระทบต่อดุลการค้าไทยที่มีต่อญี่ปุ่นหรือไม่อย่างไร

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการคือ

1.2.1 เพื่อศึกษารูปแบบและลักษณะการลงทุนทางตรงของญี่ปุ่นในประเทศไทย จากอดีตจนถึงปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต

1.2.2 เพื่อศึกษาโครงสร้างและขนาดของการส่งออก การนำเข้า และดุลการค้าของไทยที่มีต่อญี่ปุ่น

1.2.3 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ ผลกระทบทางการลงทุนทางตรงของญี่ปุ่นต่อดุลการค้าของไทยที่มีต่อญี่ปุ่น

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษารูปแบบและโครงสร้างของการลงทุนทางตรงจากญี่ปุ่น การค้าระหว่างประเทศ และผลกระทบต่อดุลการค้าของไทยที่มีต่อญี่ปุ่นจะพิจารณาในช่วงระหว่างปี 2518-2537 รวมระยะเวลาประมาณ 20 ปี ทำการวิเคราะห์สมการการส่งออกและการนำเข้าแบ่งเป็น 2 ช่วงเวลาคือ ตั้งแต่ปี 2518-2528 และ ปี 2529-2537 เนื่องจากในปี 2529 เป็นเหตุการณ์หลังจากมีการประชุม Plaza Agreement ทำให้ค่าเงินเยนได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบต่อการลงทุนทางตรงของญี่ปุ่นในไทย ดังนั้นจึงแบ่งช่วงเวลาในการศึกษาเป็น 2 ช่วง เพื่อให้เห็นความแตกต่างและแนวโน้มของการลงทุนทางตรงของญี่ปุ่นที่ส่งผลกระทบต่อไทยอย่างชัดเจน โดยศึกษาการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมการผลิต 7 อุตสาหกรรมที่ญี่ปุ่นมีบทบาทการลงทุนในไทยสูงในระยะเวลาที่

ศึกษา ได้แก่ อาหาร สิ่งทอ ผลิตภัณฑ์โลหะและอโลหะ เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เครื่องจักรและเครื่องมือขนส่งคมนาคม เคมีภัณฑ์และกระดาษ และวัสดุก่อสร้าง

1.4 นิยามศัพท์

การลงทุนทางตรง⁸ (Direct Investment) หมายถึง การเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศที่มีเป้าหมายหลักเพื่อการเข้าควบคุมในการจัดการและกำไรขององค์การธุรกิจ在不同ประเทศ/การที่จะเข้าไปทำการควบคุมในการจัดการและกำไรขององค์การธุรกิจต่างประเทศได้นั้นสามารถทำได้หลายวิธีการคือ

1. โดยวิธีการเข้าไปซื้อกิจการขององค์การธุรกิจที่ตั้งอยู่เดิมแล้วในประเทศผู้รับทุน เพื่อจะได้สามารถบริหารงานได้เต็มที่ หรือโดยการซื้อหุ้นทุน เช่น หุ้นสามัญเป็นจำนวนมากพอที่จะทำให้สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารและควบคุมการดำเนินงานขององค์การธุรกิจเดิมของประเทศผู้รับทุนได้

2. โดยวิธีการตั้งกิจการสาขาขึ้น在不同ประเทศ ซึ่งทำให้กิจการแม่ยังสามารถบริหารงานได้เต็มที่ หรือการเข้าร่วมลงทุนกับเอกชนเจ้าของประเทศในรูปการลงทุนร่วม (Joint-venture) ซึ่งจะมีส่วนในการบริหารตามกฎหมายตามสัดส่วนของการร่วมทุน

3. โดยวิธีการเข้าไปตั้งองค์การธุรกิจขึ้นใหม่ในประเทศผู้รับทุน เช่น ตั้งโรงงานหรือสำนักงานขึ้นใหม่ เป็นต้น

ดุลการค้า⁹ (Trade Balance) หรือ เรียกว่า ดุลของบัญชีสินค้า (Balance of Trade Account) คือ ผลต่างระหว่างมูลค่าของสินค้าออกและมูลค่าสินค้าเข้าของประเทศในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ดุลการค้าเป็นจุดที่ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายเงินตราระหว่างประเทศมากที่สุด¹⁰

-ถ้ามูลค่าของสินค้าออกมากกว่ามูลค่าของสินค้าเข้า แสดงว่า ดุลการค้าเกินดุล (Surplus Balance of Trade)

⁸ รัตนา สาขคณิต, เศรษฐศาสตร์การลงทุนทางตรงระหว่างประเทศ, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), หน้า 4.

⁹ ศรีวงศ์ สุมิตรและสาธิตี รบิณชุกร, เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 254.

¹⁰ สุนทร ราชวงศ์ศึก, การค้าระหว่างประเทศและการพัฒนาของประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือนแก้ว, 2535), หน้า 249.

-ถ้ามูลค่าของสินค้าออกน้อยกว่ามูลค่าของสินค้าเข้า แสดงว่า **ดุลการค้าขาดดุล (Deficit Balance of Trade)**

1.5 วิธีการศึกษา

1.5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้เป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ค้นคว้าและเก็บรวบรวมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐบาลและเอกชน ซึ่งรวบรวมไว้ในรูปสถิติ ตัวเลข เนื้อหาเชิงพรรณนาต่าง ๆ ที่พิมพ์เผยแพร่แล้ว เช่น หอสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ธรรมศาสตร์, สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์, องค์การสหประชาชาติ โดยข้อมูลด้านการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศค้นคว้าจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนและธนาคารแห่งประเทศไทย และข้อมูลด้านการค้าระหว่างประเทศค้นคว้าจากกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์

1.5.2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ก) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เป็นการวิเคราะห์โดยศึกษาจากข้อมูลในลักษณะการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยและการค้าระหว่างไทยกับญี่ปุ่น

ข) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) เป็นการวิเคราะห์ผลกระทบของการลงทุนทางตรงจากญี่ปุ่นต่อดุลการค้าของไทยที่มีต่อญี่ปุ่น โดยพิจารณาในด้านการส่งออกและการนำเข้า โดยแบบจำลองที่ใช้ในการวิเคราะห์เชิงปริมาณนั้นอาศัยงานของ Janson¹¹ ซึ่งมีรูปแบบดังนี้

$$X = f(Y^C, RER, DFI)$$

$$M = f(Y, RER, DFI, K_{an}, I)$$

รายละเอียดของการใช้แบบจำลองดังกล่าวในการวิเคราะห์ปรากฏอยู่ในบทที่ 5

¹¹ Karol Janson, "The Macroeconomic Effect of Direct Foreign Investment: The Case of Thailand," *World Development* 23(February 1995): 193-210.

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาในครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงลักษณะโครงสร้างการลงทุนทางตรงของญี่ปุ่นในประเทศไทย การส่งออก การนำเข้า และดุลการค้าของไทยที่มีต่อญี่ปุ่น ผลกระทบจากการลงทุนทางตรงของญี่ปุ่นต่อดุลการค้าไทยที่มีต่อญี่ปุ่นเป็นการแสดงความสัมพันธ์ของเศรษฐกิจระหว่างประเทศคือ การลงทุนทางตรงของญี่ปุ่นว่า มีความสัมพันธ์กับการค้าระหว่างประเทศมากน้อยเพียงใด และเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ โดยเฉพาะญี่ปุ่น และการแก้ไขปัญหาดุลการค้าของไทยที่มีต่อญี่ปุ่นในปัจจุบันและอนาคต

1.7 โครงสร้างของวิทยานิพนธ์

วิทยานิพนธ์นี้จะนำเสนอแบ่งเป็น 6 บท คือ

บทที่ 1 บทนำ ประกอบด้วย ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย นิยามศัพท์ วิธีการศึกษาและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

บทที่ 2 วรรณกรรมปริทัศน์ประกอบด้วย ลักษณะและปัจจัยของการลงทุนทางตรงของญี่ปุ่นในไทย และผลกระทบของการลงทุนทางตรงของญี่ปุ่นที่มีต่อไทย

บทที่ 3 ลักษณะการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทย ซึ่งเป็นการอธิบาย ขนาดและทิศทางลักษณะการเข้าร่วมทุน ประเภทของอุตสาหกรรมที่ลงทุน นโยบายการส่งเสริมการลงทุนและแนวโน้มการลงทุนของญี่ปุ่นในอนาคต

บทที่ 4 กล่าวถึงลักษณะการค้าของไทยกับญี่ปุ่นประกอบด้วย การส่งออก การนำเข้า และดุลการค้า

บทที่ 5 เป็นการวิเคราะห์ผลกระทบการลงทุนทางตรงของญี่ปุ่นต่อดุลการค้าไทยที่มีต่อญี่ปุ่น ประกอบด้วย เครื่องมือและตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ เหตุผลในการใช้ตัวแปรตามแบบจำลอง ข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล รวมถึงผลการวิเคราะห์

บทที่ 6 สรุปผลการศึกษา ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการดำเนินการ และประเด็นในการนำไปศึกษาต่อ